

Journal of Analytic Divinity
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jad>
E-ISSN: 2602-3792
9/2 (2025), 159-180.

Tanrı Algısı ve Dinî Başa Çıkma Tarzının Obsesif Kompulsif Bozukluk ile İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma

A Quantitative Research on the Relationship between God Perception and Religious Coping Style and Obsessive Compulsive Disorder

Beyzanur Yılmaz

Dr. (Aday), Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami Araştırmalar Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.

PhD (Candidate), Ankara Social Sciences University, Institute of Islamic Studies, Department of Philosophy and Religious Studies. Ankara, Türkiye.

E-Posta: beyzanur.yilmaz238@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8530-8914

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 22 Nisan/ April 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Haziran/ June 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Aralık/December 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Kış/Winter

DOI: 10.46595/jad.1682016

Cite as / Atıf: Yılmaz, Beyzanur. "Tanrı Algısı ve Dinî Başa Çıkma Tarzının Obsesif Kompulsif Bozukluk ile İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma". *Journal of Analytic Divinity*, 9/2, 2025, 159-180

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Beyzanur Yılmaz).

Ankara Üniversitesi Etik Kurulu, 14/11/2016 tarihli ve 312 sayılı kararıyla Beyzanur Yılmaz'ın 09/05/2016 tarihli "Tanıdık Kişilere Yönelik Manevî Bağların Uygulamaları" başlıklı araştırma başvurusunu etik açıdan uygun bulmuştur.

The Ethics Committee of Ankara University, by its decision dated 14/11/2016 and numbered 312, approved Beyzanur Yılmaz's research application dated 09/05/2016 entitled "Practices of Spiritual Bonds Toward Familiar Persons" as ethically appropriate.

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Yazar Katkıları / Author Contributions: Beyzanur Yılmaz % 100

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Öz

Bu makalede, Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB) tanısı almış bireylerin Tanrı'yı algılama biçimlerinin (korku ya da sevgi yönelimli) ne olduğu, OKB ile ilişkisi, dinî başa çıkma tarzlarının tespiti, nasıl olduğu ve OKB ile ilişkisi gibi hususlara yönelik nicel araştırma bulgularına yer verilmektedir. Makale, giriş kısmında konu ile ilgili üç temel ana kavramı açıklayarak, Obsesif Kompulsif Bozukluk'a (Saplantı/Zorlantı Bozukluğu) dair tıbbi literatüre ait kavram ve tanımlamaları, devamında Tanrı algısı ve dinî başa çıkma üzerine teorik çerçevedeki bilgilendirmeleri içermektedir. Pratik yönü ve gerçekleştirilen araştırma çerçevesinde ise araştırmada kullanılan Padua Envanteri, Tanrı Algısı ve Dinî Başa Çıkma Ölçeği 'ne katılımcıların verdikleri yanıtlar dâhilinde elde edilen bulgulara değinmektedir. Ankara Numune Hastanesi Psikiyatri Kliniği ve Ankara ili içerisindeki OKB tanısı almış 50 katılımcı üzerinde yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler, korku ve sevgi yönelimli Tanrı algısı boyutları ile olumlu ve olumsuz dinî başa çıkma boyutları doğrultusunda analiz edilmiş ve verilerin birbirleri ile ilişkisi üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre OKB'li bireylerin dinî başa çıkma tarzlarından daha çok olumlu dinî başa çıkma tarzını kullanma eğilimi gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca sevgi yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldıkları puanın, korku yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldığı puandan daha yüksek olduğu görülmüştür. OKB'li bireylerin dinî başa çıkma tarzları ve Tanrı'yı algılama biçimleri arasındaki ilişki sonucuna göre sevgi yönelimli Tanrı algısı puanı arttıkça olumlu dinî başa çıkma tarzı puanlarının da arttığı görülmektedir. Dolayısıyla sevgi yönelimli Tanrı algısı ile olumlu dinî başa çıkma tarzı arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Din, Psikoloji, OKB, Tanrı Algısı, Dinî Başa Çıkma.

Abstract

This article presents quantitative research findings on the perception of God (fear- or love-oriented) in individuals diagnosed with Obsessive Compulsive Disorder (OCD), its relationship with OCD, the determination of religious coping styles, and its relationship with OCD. In the introduction, the article explains the three main concepts related to the subject and includes the concepts and definitions of Obsessive Compulsive Disorder (OCD) in the medical literature, followed by theoretical information on the perception of God and religious coping. In the framework of the practical aspect and the research conducted, the findings obtained within the scope of the participants' responses to the Padua Inventory, Perception of God and Religious Coping Scale used in the research are mentioned. The data obtained as a result of the research conducted on 50 participants diagnosed with OCD in Ankara Numune Hospital Psychiatry Clinic and Ankara province were analyzed in line with the dimensions of fear and love oriented perception of God and positive and negative religious coping dimensions and evaluations were made on the relationship between the data. According to the findings, it was revealed that individuals with OCD tend to use positive religious coping style more than religious coping styles. It was also observed that the score they received from the love-oriented perception of God sub-dimension was higher than the score they received from the fear-oriented perception of God sub-dimension. According to the results of the relationship between the religious coping styles of individuals with OCD and the way they perceive God, it is seen that as the love-oriented perception of God score increases, the positive religious coping style scores also increase. Therefore, it is possible to say that there is a positive relationship between the love-oriented perception of God and the positive religious coping style.

Keywords: Religion, Psychology, OCD, Perception of God, Religious Coping.

1. Giriş

Tıp literatüründe Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB) olarak adlandırılan, halk arasında takıntı ve dinî literatürde ise şeytanın kuruntusu olarak ifade edilen bu rahatsızlık, bireyleri derinden etkileyen ve zaman zaman iradeyi zayıflatarak kontrolü zorlaştıran bir hastalıktır. Yoğun korku ve şüphelerle kendini gösteren OKB, bireyin sağlıklı düşünme kapasitesini azaltabilmekte ve sosyal hayattan uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Farklı türleri bulunan bu bozukluk, genellikle psikiyatrik ve psikoterapik yöntemlerle tedavi edilmektedir. OKB'nin nedenleri birçok faktöre dayanmakla birlikte, bu araştırmada Tanrı algısı ve dinî başa çıkma tarzlarının OKB'li bireylerde ne derece etkili olduğu ve nasıl bir ilişki kurduğu incelenmiştir. Özellikle korkuya dayalı ve sevgi odaklı Tanrı algısı ile olumlu ve olumsuz dinî başa çıkma yöntemlerinin OKB üzerinde oluşturduğu etkilerin ve aralarındaki ilişkinin, bu hastalıkla ilgili önemli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Obsesif Kompulsif Bozukluk

Obsesif Kompulsif Bozukluk, (OKB) tıbbi literatürdeki kavramlar ile obsesyon ve kompulsiyonların birbirini takip ederek, tedavisi uzun zaman alan ve zor olan ciddi bir rahatsızlıktır. Obsesyonlar, “egodistonik* bireyin isteyip de uzaklaştıramadığı ciddi anlamda rahatsızlık hissi oluşturan ve kaygıya sebebiyet veren zorlayıcı ve tekrarlayıcı her türlü imge, düşlem ve düşüncelere” verilen addır. Kompulsiyonlar ise “bu obsesyonları yok etmek için ritüelist olarak yapılan davranışsal ve zihinsel eylemlere” verilen isimdir. Kompulsiyonlar bireyin kendi belirlediği kurallara dayanmakta olup, bu davranış ve ritüellere uymadığı takdirde obsesyonlarından kurtulamayacağını düşünerek, kendisini korumak ve obsesyonun getirdiği rahatsızlıktan kurtulmak için kompulsiyonları yapmak zorunda hissetmektedir. ¹ OKB, hayatın normal akışı içerisinde yaşanan basit kaygılar, geçici takıntılı duygu ve davranışları kapsamamaktadır. Aksine bu takıntılı düşünce, duygu ve davranışların günlük yaşamı etkileyen ve aktiviteleri sınırlayan bir seviyeye ulaşması durumudur. ²

OKB, erken yaş dönemlerinde ortaya çıkabilmekte, ilerleyen ve kronikleşen bir niteliğe sahip olması sebebi ile bireylerin işlevselliğinde ciddi bozulmalara mahal verebilmektedir.³ OKB, etiyoloji, klinik seyir ve tedaviye direnç açısından oldukça fazla

*Egodistonik: Bireyin düşüncelerinin kendi kontrolü altında olmaması ve bu düşüncelerin sahip olmak istemediği özellikte olmasıdır.

¹ American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-5). 5th ed. (Washington, DC.: American Psychiatric Association, 2013), 237.

² Nevzat Yüksel, *Ruhsal Hastalıklar* (Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi, 2001), 192; Ahmet Rıfat Şahin, “Obsesif-Kompulsif Bozukluk”, *Psikiyatri Temel Kitabı*, ed. Cengiz Güleç - Ertuğrul Köroğlu (Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1997), 493; Işın B. Kulaksızoğlu vd. (ed.), *Psikiyatri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi, 2009), 82.

³ Özkan Sarısakal, *Obsesif Kompulsif Bozukluk Tanısı Almış Kişilerde Belirti Düzeyi ile Anksiyete Duyarlılığı, Sıkıntıya Dayanma ve Bilişsel ve Davranışsal Kaçınma İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

heterojen bir yapıdadır. Genetik yatkınlık ve nörobiyolojik sebepler bu rahatsızlık için ön plana çıkarılsa da patofizyoloji henüz açıklanmamıştır.⁴

OKB hastalarının çoğunda hastalık belirtileri başlangıçta hafif bir seyir gösterebilmekte ve kişiler rahatsız oldukları belli olmadığı durumlarda doktora başvurmamaktadırlar. Bir kısmı ise rahatsızlığını belli etmek istemeyerek gizlemeye çalışmakta ancak yaşadıkları ortamlarda OKB belirtileri açık şekilde kendini göstermektedir. Diğer bir kısım da uzun yıllar süren bu rahatsızlığını kabul ederek benimsemiş bir durumdadırlar. 20. yüzyıl başlarında Janet ve Freud⁵ gibi araştırmacıların da ele aldığı ve zamanla yaygın bir rahatsızlık olduğu görülen OKB'nin tanı ve kriterleri Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından değerlendirilerek güncel paylaşımlar ile açıklanmaktadır. APA'nın Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabı'nın⁶ son baskısında (DSM-V) iki yüzden fazla psikolojik rahatsızlık tanısı yer almaktadır. OKB, bu kitabın eski sürümünde (DSM-IV)⁷ kaygı bozuklukları kategorisine dâhil iken, 2013 yılında yayımlanan son sürümünde (DSM-V) münferit olarak kendi başına bir başlık altında yerini almıştır.⁸

OKB hastalarında, obsesyon ve kompulsiyonlar çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Birçok türü olan obsesyonların; bireylerin kendilerine bir şey bulaşacağı kaygısı ile her şeyden kaçınmasına sebep olan ve çevresindeki her şeyin pis ve kirli olduğunu düşünmelerini sağlayan *bulaşma-kirlenme obsesyonları*⁹ yaygın obsesyonlardandır. Bir davranışı gerçekleştirdiği hâlde bireyin yapıp yapmadığından emin olamadığı veyahut kaygı yüklü düşüncelerden kurtulamadığı *şüphe obsesyonları*,¹⁰ başkalarını öldürdüğünü, yaraladığını düşünmeye yol açan, farklı şekillerde zarar verme düşüncelerinin zihinde meydana gelerek bireyde kaygıya sebep olan *saldırganlık obsesyonları*,¹¹ obsesyon türlerinden bazılarıdır. Bireyin utanç veren ve kabul edilemez bir nitelik taşıdığına inandığı genellikle çocukları veya anne babası ile cinsel birliktelik yaşadığı düşünce ve hayaline kapılabildiği şeylerin zihnine gelmesi ile yaşadığı rahatsız olma durumuna dayalı *cinsel obsesyonlar*¹² da mevcuttur.

Yamukluk, dağınık ve şekilsiz olma durumlarına dayanamayan bireylerin herhangi bir nesne ya da başka şeyleri kendine göre düz ve doğru bir formda olduğuna inandırma gayretine dayalı olan *simetri ve kesinlik* ihtiyacı taşıyan obsesyonlara da toplumlarda sıkça

⁴ Gonca Tekin, *Obsesif Kompulsif Bozukluk Hastalarında Seçici Serotonin Gerilim Önleyicileri ile Tedavinin Obsesif Kompulsif Bozukluk Oksidatif Stres Üzerine Etkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, 2020).

⁵ Sigmund Freud, *Psikanalize Giriş Dersleri*, çev. Selçuk Budak (İstanbul: Öteki Yayınevi, 2018), 310-311.

⁶ American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-5), 2013.

⁷ American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-IV) (4th ed.) (Washington, DC.: American Psychiatric Association, 2005).

⁸ Ömer Faruk Söylev, "Din Perspektifinden Obsesif-Kompulsif Bozukluklar: Modern Yaklaşımlar ve Ebû Zeyd El-Belhî'nin Katkıları". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 24/2 (Aralık 2020), 896-897.

⁹ Ertuğrul Köroğlu vd., *Obsesif-Kompulsif Bozukluk* (Ankara: Medikomat Yayınları, 1995), 5-29.

¹⁰ Ahmet Rıfat Şahin, "Obsesif Kompulsif Bozukluk." *Psikiyatri Temel Kitabı*, ed. Cengiz Güleç - Ertuğrul Köroğlu (Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1997), 493.

¹¹ Cem Keçe, "Suçluluk Duygusu." *Hürriyet Gazetesi* (12.05.2013).

¹² Ahmet Koyuncu, *Takıntı... Kuruntu, Vesvese Obsesif Kompulsif Bozukluk* (İstanbul: Liman Yayınları, 2012), 15.

rastlanılmaktadır.¹³ Sürekli ölümcül hastalıklara yakalanabilme korkusu ve kaygısı ile farklı önlem yöntemleri geliştiren bireylerin sahip olduğu *somatik obsesyonlar*,¹⁴ elindeki maddeleri, malları, çöp vb. öğeleri istifleme düşüncesine dayalı *biriktirme obsesyonları*, literatürde sıkça yer alan türlerdendir.¹⁵

Obsesyonlardan kurtulmak için ortaya çıkan kompulsiyon türleri ise değişkenlik göstermekte olup, bireylerde farklı formlarda tezahür etmektedir. Tekrarlı şekilde el yıkama, banyo yapma, sürekli ev içerisindeki eşyaları temizleme, saatlerce bulaşık ve çamaşır yıkama gibi davranışların yer aldığı *temizlik kompulsiyonları*,¹⁶ sürekli kontrolün kendisinde kalmasını isteyerek, kontrol edebilme yetisini kaybetmemek için tekrarlı davranışlar sergilemeye dayalı *kontrol etme kompulsiyonları* yaygın kompulsiyon türlerindendir. Eşyalar üzerinde denge ve simetri sağlama çabasına dayalı *düzenleme kompulsiyonları*, bireyin gündelik hayatında bazı ritüelist davranışlarını tekrarlayarak, başa dönme şeklinde bu eylemi süreklilik hâline getirmesine dayalı *tekrarlama kompulsiyonları* da sık görülen kompulsiyonlardandır.¹⁷ Bireyin kurtarıcı olduğunu düşünerek belirli şeyleri sayma çabasına dayalı ve tekrarlı olarak yaptığı *sayma kompulsiyonları*,¹⁸ zihindeki belirli nesnelere dokunması gerektiği inancına dayalı *dokunma kompulsiyonları*, ihtiyaç duyulmasa dahi birçok şeyin satın alınarak, sahip olunan hiçbir şeyi atamayıp istifleme şeklindeki *biriktirme kompulsiyonları* mevcuttur.¹⁹

Literatürde ayrı bir başlık altında ele alınan ve din psikolojisi alanında önem arz eden dinî obsesyon ve kompulsiyonlardan dinî obsesyonlar, Dini içerikli obsesyonlar genellikle bireyin günah işlemiş olabileceği düşüncesi, farkında olmadan ahlaka aykırı davranışlarda bulunma kaygısı, istemediği halde günah sayılabilecek dürtülerinin kontrolünü yitirme korkusu, imanına ya da Tanrı'ya olan bağlılığına dair yoğun şüpheler, ibadetlerinin kabul edilmeyeceği endişesi, cehenneme gitme korkusu ve kutsal değerlere yönelik istemsiz hakaret içerikli düşünceler veya zihinsel imgeler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu obsesif düşüncelere karşı gelişen kompulsiyonlar ise aşırı ibadet etme, sürekli dua, tövbe ya da zikirle meşgul olma, dini ritüelleri "eksiksiz" yapıp yapmadığına dair tekrar tekrar kontrol etme, dini görevlerini yerine getirip getirmediğine ya da günahkâr olup olmadığına dair başkalarından onay isteme gibi davranışlarla kendini gösterir. Ayrıca kişi, inancına zarar verebileceğini düşündüğü fikirlerden (örneğin ateizm gibi), bu fikirleri çağrıştıran kişi, yer veya durumlardan uzak durabilir; zihinsel olarak Tanrı ile anlaşmalar yapabilir ya da kendini cezalandırma davranışlarına yönelebilir. Bu düşünce ve davranışlar kişinin dini yaşamını derinden etkileyebilir ve yoğun bir içsel sıkıntıya neden olabilir.²⁰

¹³ Keçe, "Suçluluk Duygusu", 2013.

¹⁴ Koyuncu, *Takıntı... Kuruntu, Vesvese Obsesif Kompulsif Bozukluk*, 20.

¹⁵ Beyzanur Yılmaz, "Obsesif Kompulsif Bozukluğu Olan Bireylerde Din ve Maneviyatın Hastalık Sürecindeki Etkisi Üzerine Nitel Bir Çalışma". *Journal of Analytic Divinity* 7/1 (2023), 96-97.

¹⁶ Keçe, "Suçluluk Duygusu", 2013.

¹⁷ Raşit Tükel, *Anksiyete Bozuklukları* (Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi, 2000), 293-297.

¹⁸ Koyuncu, *Takıntı... Kuruntu, Vesvese Obsesif Kompulsif Bozukluk*, 15.

¹⁹ Keçe, "Suçluluk Duygusu", 2013.

²⁰ Jonathan S. Abramowitz- Ryan J. Jacoby, "Scrupulosity: Acognitive-Behavioral Analysis and Implications for Treatment." *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders* 3 (2014), 140-149.

Dinî kompulsiyonlar ayrıca bireyin dinî obsesyonlarının etkisini azaltma amaçlı ortaya çıkardığı kompulsiyonlardır. Bu kompulsiyonlar, zihne çokça gelen dinî içerikli kötü düşünceleri yok ederek, kişinin rahatlatma hissi oluşturmaya dayalı bir çözüm bulma yoludur. Çeşitli şekillerde kendini gösteren bu kompulsiyonlardan; belirli sayıda dua, sure vb. şeylerin tekrarlanması ile kişinin ibadetinin makbul olacağına inanması ve tekrarlamadığı takdirde ibadetinin geçerli ya da kabul olmaması veyahut suçluluk/günahkârlık hissine kapılması, bir dinî kompulsiyon örneğidir. Yine abdest alan bireyin yaptığı tekrarlı eylemler, bir uzvu fazladan yıkama vb. şekilde de temizlik kompulsiyonları ile iç içe geçmiş dinî kompulsiyonlar da söz konusudur.²¹

1.2. Tanrı Algısı ve Tanrı'ya Yönelik Atıflar

Tanrı algısı, bireyin Tanrı'yı nasıl algıladığı ve gördüğüyle ilişkili bir kavramdır. Tanrı algısı, bireyin Tanrı'ya yönelik yaptığı tüm atıfları, duygu ve düşünceleri kapsar. Bu anlamda ister inançlı ister inançsız olsun, her insanın zihninde Tanrı ile ilgili bir modelin olduğu söylenebilir.²²

Her birey zihninde kişisel bir Tanrı algısı şekillendirmektedir. Çoğu dinde Tanrı, genellikle inananlar için bir sevgi ve güven kaynağı, tekrarlı olarak yanlış yapanları cezalandıran bir güç ve otoritenin temsili olarak görülmektedir.²³ Güngördü'ye (2001) göre bireyin çevresinin etkisi doğrultusunda geliştirdiği Tanrı imgesi ve Tanrı'ya yüklediği anlamlar hem kendisine hem de dış dünyaya ait bir bakış açısı ortaya çıkarmaktadır.²⁴

Yapıcı, Tanrı kavramının çocukluk döneminde şekillenmeye başladığını ve bireyin gençlik ile yetişkinlik dönemlerinde de bu kavramın etkisini sürdürdüğünü ifade etmektedir. Çocuğun üst benlik gelişiminde bazı ailelerin dinî baskı ve Tanrı korkusunu bir yöntem olarak kullandığını vurgulayan Yapıcı, ebeveynlerin kendi istek ve kurallarını çocuğa benimsetmek amacıyla bu kuralları Tanrı'nın yasaları olarak çocuğa aktarmaya çalıştığını belirtmektedir. Bu bağlamda, Tanrı algısının oluşumunda ebeveyn-çocuk ilişkisinin, bireyin Tanrı'ya dair algısını şekillendirme ve yönlendirmede belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, bir dine mensup olan bireylerin Tanrı algısının, inançlarının etkisiyle biçimlendiğini ifade eden Yapıcı, kişinin bireysel duygu ve düşüncelerini Tanrı algısına katarak kendine özgü bir Tanrı tasavvuru geliştirdiğini dile getirmektedir.²⁵

Genel olarak Tanrı algısı, bireyin çocukluk döneminde şekillenmeye başlayan ve çevresel faktörler, dinî öğretiler ve kişilik özellikleri gibi unsurlar tarafından inşa edilen bir yapı olarak tanımlanabilir. Özellikle bireye aktarılan dinî temsillerin, Tanrı algısının

²¹ Yılmaz, "Obsesif Kompulsif Bozukluğu Olan Bireylerde Din ve Maneviyatın Hastalık Sürecindeki Etkisi Üzerine Nitel Bir Çalışma", 97.

²² Özlem Güler, "Tanrı Algısı Ölçeği (TA): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması." *AÜİFD* 48/1 (2007), 6.

²³ Emine Erdoğan, "Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Algısının Dinî Yönelim Biçimleri ile İlişkisi". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/27 (2014), 167-185.

²⁴ Melek, Güngördü, *Allah' a Atfedilen Özellikler ile Depresyon Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001).

²⁵ Asım Yapıcı, *Dinî Yaşayışta Töbeye Din Psikolojik Bir Yaklaşım* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996).

biçimlenmesinde önemli bir rol oynadığı ve bu temsillerin, bireyin Tanrı algısının olumlu ya da olumsuz yönde gelişmesinde belirleyici bir etkisi olduğu düşünülmektedir.²⁶

Sevgi ve korku hisleri, genel olarak kişinin hayatındaki esas ve gerekli duygulardandır. Sevgi, hayata anlam katarken, korku da yaşamda kalmak adına kişiye destek olmaktadır. Ancak sevginin içerisinde korku barınmaz. Tanrı'ya dair olan bu duygular ele alındığında iki duygunun da dinî öğretinin içerisinde yer aldığı, çoğu inanan tarafından bazen deneyimlendiği görülmektedir.²⁷

Tanrı'ya yönelik atıflar için kastedilen, “özünde sevgi ve korku hislerine bağlı olarak birbirini ile iç içe geçmiş Tanrı'ya yönelik birçok duygu ve düşünce” olarak belirtilebilir. Sevgi temelli bir algı, bireyin Tanrı'nın kendisini sevmesi, koruması, bağışlayarak affedici olması ve şefkat göstermesi yönündeki özelliklerine odaklı bir bakış açısına dayanmaktadır. Dolayısıyla seven Tanrı algısına sahip birey için kendisi de sevilen bir varlık olmaktadır. Bu doğrultuda sevgi temeline dayanan bir Tanrı algısının, bireyin hayat kalitesinde önem arz ettiği ve OKB gibi birçok psikolojik rahatsızlığın seyrine olumlu bir katkı sağladığı öngörülmektedir. Örnek olarak; Benson ve Spilka (1973) yaptıkları benzer konudaki bir çalışmada, Tanrı'yı “seven” olarak algılayan kişilerin, daha fazla benlik değerine sahip olduklarını tespit etmişlerdir.²⁸ Korku veren atıf ile kastedilen ise Tanrı'nın cezalandırması, korkulan bir varlık olması, affetmeyen ve gaddar bir özelliğe sahip olmasına dair bir bakış açısına dayanmaktadır. Bu tarz bir Tanrı algısı, kişinin kendisini sevmeyen, aciz ve suçlu bir kişi olarak algılayabilmesine sebebiyet vermektedir. Yine aynı araştırmanın bulgularında, Tanrı'yı “reddeden, kontrol eden ve dostça olmayan” olarak algılayan kişilerin, benlik saygılarının da aynı yönde düşük olduğu saptanmıştır.²⁹ Dolayısıyla korku temelli bir algının bireylerin hayat kalitesini ve işleyişini olumsuz etkilediği, OKB de dâhil olmak üzere birçok psikolojik rahatsızlığın ortaya çıkmasına zemin hazırladığı bir öngörü olarak belirtilebilir.

İnanç sahibi bireyin düşünce, duygu ve davranış boyutlarında, Tanrı inancı ve Tanrı algısının güçlü bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. İnsanlar, Tanrı ve dinî inançları doğrultusunda düşüncelerini şekillendirip davranışlarına bu doğrultuda yön vermektedir. Tanrı algısının bireyden bireye değişiklik gösterdiği de gözlemlenmektedir. Kimi bireyler için Tanrı, “seven,” “merhametli,” ve “bağışlayıcı” bir varlık olarak algılanmakta ve bu da olumlu, sevgi temelli bir inanç yaklaşımı oluşturmaktadır. Diğer yandan, bazıları için Tanrı, “cezalandırıcı,” “sert” ve “korku uyandıran” bir nitelikte olup, daha farklı bir algıyı beraberinde getirebilmektedir. Ancak bu durum, kişinin Tanrı'yı yalnızca seven veyahut sadece korkulan sıfatları ile algılaması manasına gelmemektedir. Tanrı algısında sevgi yöneliminin fazla olması, bireyin Tanrı'ya karşı temel duygularının sevgi ve güven olduğunu göstermektedir. İbadetlerin yerine getirilmesi ve günah olan şeylerden

²⁶ Özlem Güler, *Tanrı' Ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkarlık Duygusu (Yetişkin Örneklem)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 17.

²⁷ Güler, “Tanrı Algısı Ölçeği (TA): Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması.” 125.

²⁸ Peter Benson,-Bernard Spilka, “God Image as a Function of Self-Esteem and Locus of Control”. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 12/3 (September 1973),297.

²⁹ Benson,-Spilka, “God Image as a Function of Self-Esteem and Locus of Control,” 1973.

kaçınılması ile ilgili birçok motivasyonun kaynaklarından biri de bu anlamda Tanrı'ya karşı hissedilen sevgi ile ilişkilidir. İbadetlerin ifa edilmesi ve günah olanlardan kaçınma hâlinde cezalandırılmak, affedilmemek vb. kaygıları taşıyan kişilerin korku yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu ve Tanrı'ya karşı korku hissinin daha ağır bastığı söylenebilir.³⁰ Tanrı algısının şekillenmesinde aile, okul ve arkadaş çevresi, hayat içerisinde tezahür eden olaylar, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları gibi daha birçok faktörün etkili olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ancak konu minvalinde bakılacak olursa gerek dinî düşünce ve davranışların gerekse ailedeki ebeveyn-çocuk ilişkisinden doğan benlik oluşumu sonucunda tezahür eden bir Tanrı algısının önem arz ettiğini ifade etmek mümkündür. Bu algının korku temelli boyutunun, ruhsal hastalıklarda ve konumuz açısından korku ve kaygı temeline dayanan OKB için de altta yatan bir sebep olduğu öngörülmektedir.

1.3.Dinî Başa Çıkma

Dinî başa çıkma (*religious coping*), "bireyin sahip olduğu dinî inanç ve pratiklerini, genellikle stres ve kaygıdan kaynaklanan psikolojik çatışmalarını azaltma veya yok etme amaçlı işlevsel manada kullanma eğilimi" olarak ifade edilebilir.³¹ Dinî başa çıkmadaki referanslar, bireyin sahip olduğu dinî inanç ve eğilimler ile dua, ibadet gibi kutsal nitelik taşıyan nitelikli yaptığı dinî pratik ve ayinlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla temelde karmaşık bir yapıya sahip olan dinî başa çıkma, başta Pargament'e göre "bireyin problemlerle ve stresle mücadele sürecinde inancı kullanma yolu"³² iken aynı zamanda "stres ve kaygı gibi bireyin psikolojik yapısında gerilim oluşturan öğelerin, dinî inanç ve pratikler vasıtası ile minimize veya nötralize etmeye çalışılması" şeklinde de özetlenebilir.³³

Psikoloji ve din psikolojisi literatüründe başa çıkma ve dinî başa çıkma konularında birçok araştırmanın mevcudiyetine rastlamak mümkündür. Bu konudaki ilk çalışmalardan biri Richard Lazarus'un 1966'da kaleme aldığı "Psikolojik Stres ve Başa Çıkma Süreci" adlı eseridir.³⁴ Kenneth Pargament'in konu hakkında yaptığı çalışmalar ise din psikolojisi alanında önemli bir yere sahiptir. Pargament'in "Din ve Başa Çıkma Psikolojisi" isimli kitabı ise bu konudaki en kapsamlı eseri olarak değerlendirilebilir. Psikanalist Freud, Jung ve varoluşçu ekolün temsilcilerinden Frankl'ın dinin "hayattaki zorlukların üstesinden gelme", "teselli etme", "destek sağlama", "anlam ve kontrol duygusu kazandırma" gibi işlevleri olduğuna dair görüşlerinden³⁵ sonra Pargament'in dinin başa çıkma sürecindeki fonksiyonlarını detaylı analizi, alana farklı bir perspektif kazandırmıştır. Pargament'e göre başa çıkma sürecinde dinin "teselli verme", "kontrol hissi kazandırma", "anlam sunma",

³⁰Emine Erdoğan, "Tanrı Algısı, Dinî Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örneklemi." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/29 (2015).

³¹ Mustafa Koç, "Ruh Sağlığı ile Dinî Başa Çıkma Metodu Olarak Dua ve İbadet Fenomeni Arasındaki İlişki Üzerine Psikolojik Bir Yaklaşım." *Ekev Akademik Dergisi* 9/24 (2005), 28.

³² Kenneth I. Pargament, *The Psychology Of Religion And Coping: Theory, Research, Practice* (New York: The Guilford Press, 1997), 90.

³³ İlhan Topuz, *Dinî Başa Çıkma Religious Coping* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Seminer Çalışması, 1999), 4.

³⁴ Richard S. Lazarus, *Psikolojik Stres ve Başa Çıkma Süreci* (New York: McGraw-Hill, 1966).

³⁵ Ali Ayten, *Psikoloji ve Din* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2010).

“sosyal destek sağlama”, “hayatı dönüştürme” ve “hayatı olgunlaştırma imkânı kazandırma” gibi işlevleri mevcuttur. ³⁶

Din, bireyin hayatına yön verme sürecinde önemli bir rehber niteliği taşımakta ve çevresiyle olan iletişimde, yaşanan olayları anlamlandırmasında ona temel şablonlar sunmaktadır. Bu şablonlar sayesinde birey, karşılaştığı olay ve durumların nedenlerini kavrama imkânı bulmaktadır. Din, bireyin bu işlevsel yönünü; değerler, alışkanlıklar, inançlar ve ilişkiler yoluyla somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Dinî başa çıkmanın iki temel varsayımına dayandığı ifade edilmektedir:

1. “Her insan, kapasitesini zorlayan ve durağan olmayan bir başa çıkma sürecine yol açan krizler yaşamaktadır.”

2. “Başa çıkma sürecinde birey, çeşitli alternatiflerle karşılaşan ve aktif bir karar alıcı olarak hareket eden bir aktördür.”

Dinî başa çıkma, *olumlu ve olumsuz dinî başa çıkma* olarak iki temel boyuttan oluşmaktadır. Olumlu dinî başa çıkma, bireyin maneviyat arayışı, Tanrı ile olan bağının güven temelinde olması, hayattan anlam bulabilmesi ve insanlar ile manevi bağlar kurabilmesi gibi nitelikleri içermektedir. Ayrıca dinî bütünleşme ve affetme gibi olumlu duyguları kapsamaktadır. Olumsuz dinî başa çıkma ise olumlu dinî başa çıkmanın tersi bir perspektifte olup, bu başa çıkma tarzına sahip bireylerin maneviyat arayışından ziyade, hayata dinî çerçeveden olumsuz bakma durumları söz konusudur. Kişiler başlarına gelen zor ve meşakkatli olayları bir uğursuzluk olarak görebilmekte ve Tanrı’ya daha az güvenli bağlanmaktadır. ³⁷ Olumlu dinî başa çıkmada bireylere güven duygusu sağlayarak, kişilerin optimist bir bakış açısı ile hayatı anlamlandırması söz konusu iken, olumsuz dinî başa çıkma tarzında ise hayatı ve dinî olguları pesimist bir çerçevede değerlendirerek güvensiz bir hayat anlayışının varlığından bahsetmek mümkündür. ³⁸

2. Araştırma

2.1.Yöntem

2.1.1. Problem ve Cevap Aranan Sorular

Araştırmada, OKB’li bireylerin Tanrı’yı algılama biçimlerinin (korku ya da sevgi yönelimli) ne olduğu, OKB ile ilişkisi, dinî başa çıkma stillerinin tespiti, nasıl olduğu ve OKB ile ilişkisi gibi hususların nicel araştırma sonucundaki bulgularına yer verilmektedir. Bu makale, yüksek lisans tezinden türetilmiş olup, tez içerisinde var olan nicel ve nitel araştırma bulgularından, nicel araştırmanın bir bölümüdür. Bu kısımda, OKB teşhisi almış bireylerin hastalıkları ile Tanrı algısı arasında nasıl bir ilişki olduğu, bireyde mevcut olan

³⁶ Akt. Ali Ayten, *Tanrıya Sığınmak: Dinî Başa Çıkma Üzerine Psiko-sosyal Bir Araştırma* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2012), 40.

³⁷ Kenneth I. Pargament vd., “Patterns of Positive and Negative Religious Coping with Major Life Stressors.” *Journal for the Scientific Study of Religion* 37/4 (Aralık 1998), 710.

³⁸ Akt. Sezai Korkmaz, “Olumlu ve Olumsuz Dinî Başa Çıkma, Sosyal Medya Bağımlılığı ve Yalnızlık İlişkisi”. *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 7/1 (Haziran 2021), 243-244.

dinî başa çıkma türünün OKB ile ilişkisini tespit etmek amacı ile yapılandırılmış üç ölçek kullanılarak bu hususlar analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

-OKB'li bireylerin Tanrı algıları (korku ve sevgi) ile hastalıkları arasındaki ilişki nedir?

-OKB'li bireyler bu rahatsızlık ile başa çıkmada hangi dinî başa çıkma yöntemini kullanmaktadır?

-OKB'li bireylerin rahatsızlıkları ile başa çıkma süreci ve Tanrı algıları (korku ve sevgi) arasındaki ilişki nasıldır?

2.1.2.Hipotezler

H1:OKB'li bireyler daha çok korku yönelimli Tanrı algısına sahiptir.

H2:OKB'li bireylerde olumsuz dinî başa çıkma tarzı, olumlu dinî başa çıkma tarzından daha etkindir.

H3:OKB'li bireylerde korku yönelimli Tanrı algısına sahip olanlar, olumsuz dinî başa çıkma tarzına sahiptir.

H4:OKB'li bireylerde sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olanlar, olumlu dinî başa çıkma tarzına sahiptir.

2.1.3. Evren ve Örneklem

Evren Ankara ilindeki OKB hastaları olup, örneklem Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde psikiyatri kliniğine gelerek OKB tanısı almış 50 katılımcıdan oluşmaktadır. Hastanede ve hastane dışında bireysel görüşmeler ile yapılan araştırma için hastane yönetimi ve klinik sorumlusundan gerekli etik kurul izinleri alınarak, araştırma etiğine uygun çerçevede veri toplanmıştır.

2.1.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçlarının başında kişisel bilgi formu yer almaktadır. Araştırma onam formuna uygun prosedürde hareket edilerek sunulan kişisel bilgi formu ile katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir düzeyi ve hastalık tanı süresine dair bilgileri alınmıştır. Diğer veri toplama araçları ise yapılandırılmış üç ölçektir. (Padua Envanteri, Tanrı Algısı Ölçeği ve Dinî Başa Çıkma Ölçeği) Bu ölçeklerden Padua Envanteri, bireylerin OKB'li olup olmadığını tespit etmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bununla beraber OKB tanısı alan bireylere uygulanan Tanrı Algısı Ölçeği, bireylerin Tanrı'yı algılama biçimlerini, Dinî Başa Çıkma Ölçeği ise karşılaşılan zorluk ve sıkıntılar karşısında bireylerin başa çıkma tarzlarını ölçmeye yöneliktir.

2.1.4.1.Padua Envanteri

Padua Envanteri Beşiroğlu ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilmiş, 60 sorudan oluşan bir ölçektir. OKB tanısı almış hastaların tanımladığı 200 farklı belirti arasından seçilen bu sorularda, her maddenin beş seçeneği bulunmakta olup, seçeneklerin bir tanesine cevap verilmektedir. Her madde yanıt şekline göre 0-4 arasında

puanlandırılmaktadır. Bu beş seçenek: “Hiç = 0 ; Çok az =1; Çok =2; Epeyce Çok = 3 ve Aşırı = 4” şeklindedir. Her bir test maddesinde yer alan ‘0’ puanı, tanımlanan belirtinin hiç yaşanmaması ya da rahatsız edici olmamasına karşılık gelirken, ‘4’ puanı aşırı derecede yaşanması ya da rahatsız edici olmasına karşılık gelmektedir. Ölçekte altı alt boyut bulunmaktadır. (Düşüncelere kapılma, temizlik, kontrol, dürtüler, kesinlik (sayma), kesinlik (tekrarlayıcı davranışlar)) Sadece gözlenebilir kompulsif davranışların dışında (temizlik/kontrol), gizli ya da zihinsel olarak yapılanları da değerlendirme olanağı tanımaktadır. Aynı zamanda öz bildirim ölçeği olarak alan araştırmaları için de kullanım olanağı sunmakta ve fenomenolojik açıdan ayrımlaşan belirtilerin ayrı ayrı şiddetinin belirlenmesine de imkân tanımaktadır. Padua envanteri, öz bildirim ölçekleri arasında OKB hakkındaki çalışmalarda en fazla kullanılmış değerlendirme aracıdır. ³⁹

2.1.4.2.Tanrı Algısı Ölçeği

Ölçek, Güler (2007) tarafından geliştirilmiş 22 maddeden oluşmakta olup, bireylerin Tanrı algılarının korku ya da sevgi odaklı olup olmadığını anlamayı amaçlamaktadır. Ölçek, katılımcıların verilen 22 ifadeye katılıp katılmadıklarını “hiç, kısmen, biraz, oldukça ve tamamen” şeklinde işaretlemesine dayalı 5’li Likert ölçek örneği olup, iki alt boyuttan (korku yönelimli, sevgi yönelimli) oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerliği konusunda Güler, (2007) 22 maddenin işlevsel ve geçerli olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı .83 çıkmış olup, bu değer ile ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu belirtilmektedir. Beş faktörlü ölçekteki tüm faktörler toplam varyansın %55,6’sını açıklamaktadır. Dolayısıyla Tanrı Algısı ölçeği geçerlik ve güvenirlik anlamında araştırmalara uygun bir ölçektir. ⁴⁰

2.1.4.3.Dinî Başa Çıkma Ölçeği

Araştırmada dinî başa çıkmaya yönelik tutum ve davranışları analiz etmek amacı ile Pargament, Koenig ve Perez ⁴¹ tarafından geliştirilen ve Ayten (2012) tarafından kısaltılıp, kültürel uyumun dikkate alınarak bazı değişiklikler ile Türkçe ’ye uyarlanan formu kullanılmıştır. Ölçek maddelerinin bir kısmı aynı kalsa da bir kısmı kültürel yapı ön planda tutularak yeniden oluşturulmuştur. Bu uyarlamada, ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin toplam 33 madde, 9 alt boyut ve 2 üst boyuttan oluşan formu türetilmiştir. *Olumlu ve olumsuz dinî başa çıkma* olarak iki üst boyuta sahip olan ölçeğin olumlu dinî başa çıkmada; *Allah’a yönelme, hayra yorma, kişilerarası dinî hoşnutsuzluk, dinî yalvarma, dinî yakınlaşma ve dinî dönüşüm* olarak altı alt boyut, olumsuz dinî başa çıkmada ise; *manevi hoşnutsuzluk, şerre yorma ve dinî istikâmet arayışı* olarak üç alt boyut yer almaktadır. Ölçek, verilen 33 ifadeye katılımcıların katılıp katılmadıklarını “hiçbir

³⁹Lütfullah Beşiroğlu vd., “Obsesif-Kompulsif Belirtilerin Değerlendirilmesi: Padua Envanteri’nin Türk Toplumunda Geçerlik ve Güvenirliği”. *Türk Psikiyatri Dergisi* 16/3 (2005),181.

⁴⁰Güler, Tanrı’ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkârlık Duygusu (Yetişkin Örneklem),132.

⁴¹Kenneth I. Pargament, vd., “The Many Methods Of Religious Coping: Development And Initial Validation Of The RCOPE”. *Journal of Clinical Psychology* 56 (2000), 519-543.

zaman, nadiren bazen, çoğu zaman ve her zaman” şeklinde işaretlemesine dayalı 5’li Likert bir ölçektir.⁴²

2.1.5. Veri Analizi Teknikleri

Araştırmada Obsesif-Kompulsif Bozukluk (OKB) ile dinî başa çıkma ve Tanrı algısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla üç farklı ölçüm aracı kullanılmıştır:

1. Padua Envanteri:

- OKB belirtilerini ölçmek için kullanılan bir araçtır.
- Maddeler 0 ile 4 arasında puanlanmıştır.
- Sonuçlar, “0,00-0,79: Hiç; 0,80-1,59: Çok az; 1,60-2,39: Çok; 2,40-3,19: Epey çok; 3,20-4,00: Aşırı” şeklindeki aralıklar kullanılarak kategorize edilmiştir.

2. Dinî Başa Çıkma Ölçeği:

- Dinî başa çıkma tarzlarının değerlendirilmesini sağlar.
- Maddeler 1 ile 5 arasında puanlanmıştır.
- Düzeyler “1,00-1,79: Hiç; 1,80-2,59: Kısmen; 2,60-3,39: Biraz; 3,40-4,19: Oldukça; 4,20-5,00: Tamamen” şeklinde sınıflandırılmıştır.

3. Tanrı Algısı Ölçeği:

- Katılımcıların Tanrı algılarını ortaya çıkarmaktadır.
- Yine, maddeler 1 ile 5 arasında puanlanmıştır ve dinî başa çıkma ölçeğindeki gibi aynı sınıflandırma kullanılmıştır.

Bu sınıflandırmalar kullanılarak, OKB düzeyleri ile dinî başa çıkma ve Tanrı algısı arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Dolayısıyla araştırma, dinî başa çıkma tarzlarının ve Tanrı algısının, OKB belirtilerini nasıl etkilediği veya bu belirtilerle nasıl bir ilişkisi olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için öncelikle demografik değişkenlerin düzeylerinde ölçek puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla, dağılımın normal olup olmadığını değerlendirmek için basıklık ve çarpıklık istatistikleri ile standart hataların yanı sıra Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinden yararlanılmıştır. Eğer normal dağılım varsayımı karşılanmadıysa ya da bağımsız değişkenin iki kategoriye sahip olduğu durumlarda ve bağımlı değişken sürekli bir ölçüm içeriyorsa, parametrik olmayan analiz yöntemi olarak Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Bağımsız değişkenin sürekli olduğu ve iki kategoriye sahip olduğu durumlarda, normal dağılım gösteren verilere ilişkin analizler için ilişkisiz örneklem t testi

⁴²Ali Ayten-Refik Yıldız. “Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dinî Başa Çıkmanın Rolü Nedir? Emekliler Üzerine Bir Araştırma.” *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16/1 (2016), 290.

uygulanmıştır. Bağımsız değişkenin üç kategoriye sahip olduğu durumlarda ise, kategorilere düşen gözlem sayısının yetersizliği nedeniyle parametrik olmayan bir test olan Kruskal-Wallis H testi tercih edilmiştir. Ölçek puanları arasındaki ilişkiler incelenirken, sürekli ve normal dağılım gösteren verilere Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak analiz yapılmıştır. Ancak, normal dağılım göstermeyen durumlarda, bu ilişkiler Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı ile değerlendirilmiştir.⁴³

2.2.Verilerin Analizi ve Bulgular

2.2.1.Evren ve Örneklem Özellikleri

Araştırmada yaşları 16-56 arasında olan 50 katılımcı yer almaktadır. Bu katılımcıların özelliklerine dair ayrıntılı açıklama Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırma Grubunun Özellikleri

		n	%			n	%
Cinsiyet	Erkek	16	32,0	Medeni durum	Bekâr	26	52,0
	Kadın	34	68,0		Evli	22	44,0
Yaş	16-26 yaş	15	30,0	Eğitim Durumu	Boşanmış	2	4,0
	27-37 yaş	19	38,0		Lise ve altı	26	52,0
	38 yaş ve üstü	15	30,0		Lisans ve lisansüstü	22	44,0
	Belirtilmemiş	1	2,0		Belirtmemiş	2	4,0
Çalışma Durumu	Çalışıyor	19	38,0	Gelir Düzeyi	0-1500 TL	29	58,0
	Çalışmıyor	21	42,0		1501 TL ve üstü	21	42,0
	Öğrenci	9	18,0	Tanı Süresi	0-5 yıl	23	46,0
	Emekli	1	2,0		5 yıl ve üzeri	26	52,0
					Belirtmemiş	1	2

Tablo 1’e göre katılımcıların %32’sinin erkek ve %68’inin kadın olduğu görülmektedir. 16-26 yaş arasında %30’lık bir katılımcı mevcutken, 27-37 yaş arasında %38 ve 38 yaş üzeri %30 oranında bir katılımcı yer almaktadır. Katılımcıların %2’si ise yaşını belirtmemiştir. Çalışma durumuna bakıldığında; %38’lik bir dilimin çalışanlardan, %42’sinin çalışmayanlardan, %18’inin öğrencilerden ve %2’sinin emeklilerden oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların %52’sinin bekar, %44’ünün evli ve %4’ünün boşanmış kişilerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Eğitim durumu lise ve altı olanlar %52’lik bir dilimde iken, lisans ve lisansüstü olanlar %44’lük bir orana sahiptir. %4’ü ise eğitim durumunu belirtmemeyi tercih etmiştir. Katılımcıların %58’inin 0-1500 TL arasında gelire sahip olduğu, %42’sinin 1501 ve üzeri geliri olduğu saptanmıştır. OKB tanısı alma geçmişine bakıldığında; tanı süresi 0-5 yıl olanların %46, 5 yıl ve üzeri olanların %52 oranında olduğu, hiç belirtmeyenlerin ise %2’lik bir dilim olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada yer alan OKB’li bireylerin takıntı türleri ise Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Bireylerin Takıntı Türleri

	Var		Yok	
	f	%	f	%
Bulaşma	14	28,0	36	72,0
Düşünce, şüphe	34	68,0	16	32,0
Vücut ile ilgili hastalık	5	10,0	45	90,0

⁴³ Beyzanur Yılmaz, *Dinî Başa Çıkma Düzeyinin Takıntılı Davranışlarla Başa Çıkma ile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2020).

Düzen ve simetri	12	24,0	38	76,0
Dinî içerikli	18	36,0	32	64,0
Kontrol etme ve tekrarlama	23	46,0	27	54,0
Yıkama, silkme, silme, temizlik	21	42,0	29	58,0
Sıralama ve sayma	12	24,0	36	76,0
Dua etme, ibadet	10	20,0	40	80,0
Abdest	13	26,0	37	74,0

Katılımcılarda en yaygın görülen takıntı türü %68'lik oran ile düşünce ve şüphe takıntılarıdır. Devamında ise %46 ile kontrol etme, %42 ile yıkama, temizlik vb. takıntılarıdır. Sırası ile dinî takıntıların %36, bulaşma takıntılarının %28, abdest takıntılarının %26, düzen ve simetri ile sıralama ve sayma takıntılarının %24, dua etme, ibadet takıntılarının ise %20'lik oranlar ile katılımcılarda var olduğu tespit edilmiştir. En az görülen takıntı türü ise vücut ile ilgili hastalık takıntılarıdır.

2.2.2.Bulgular

Araştırma kapsamında, OKB'li bireylerin Padua Envanteri alt boyutlarına göre takıntı türlerinin düzeylerini analiz etmek amacıyla, her bir alt boyuta ait puanların ortalamaları hesaplanmıştır. Bu alt boyut ortalamaları üzerinden betimsel istatistikler çıkarılarak analiz yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: OKB'li Bireylerin Padua Envanterine Göre Takıntı Türlerinin Düzeylerinin İncelenmesi

	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum
Düşüncelere Kapılma	2,26	0,95	0,36	4,00
Temizlik	1,47	1,15	0,10	4,00
Kontrol	1,79	1,14	0,13	4,00
Dürtüler	0,88	0,96	0,00	4,00
Kesinlik (sayma)	0,84	1,18	0,00	4,00
Kesinlik (tekrarlayıcı davranışlar)	1,14	1,21	0,00	4,00

Katılımcıların düşüncelere kapılma boyutundan aldıkları ortalama puanın ortalaması 2,26 olarak belirlenmiş, standart sapma değeri ise 0,95 olarak hesaplanmıştır. Bu boyuttaki en düşük ortalama puan 0,36, en yüksek ortalama puan ise 4 olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre, ortalama puan aralığı 1,60 ile 2,39 arasında olduğunda, katılımcıların düşüncelere kapılma düzeyinin "çok" seviyesinde olduğu ifade edilebilir. Katılımcıların temizlik boyutundan aldıkları ortalama puanın ortalaması ise 1,47, standart sapma değeri 1,15 olarak hesaplanmıştır. Bu boyuttaki en düşük ortalama puan 0,10, en yüksek ortalama puan ise 4 olarak saptanmıştır. Temizlik boyutu için ortalama puan aralığının 0,80 ile 1,59 arasında olması, katılımcıların bu boyuttaki düzeylerini "çok az" seviyesinde olduğunu göstermektedir.

Padua Envanteri analizine göre, kontrol boyutundaki puanların ortalaması 1,79, standart sapması ise 1,14 olarak hesaplanmıştır. Bu boyutta alınan en düşük puan 0,13, en yüksek puan ise 4 olarak belirlenmiştir. Ortalama puanların 1,60 ile 2,39 arasında olması, katılımcıların kontrol boyutundaki düzeylerinin "çok" olduğunu göstermektedir.

Dürtüler boyutu için elde edilen ortalama puan 0,88, standart sapma ise 0,96 olarak bulunmuştur. Bu boyuttaki en düşük puan 0,00, en yüksek puan ise 4 olarak kaydedilmiştir.

Ortalama puanların 0,80 ile 1,59 arasında olması, *dürtüler* boyutundaki düzeyin “çok az” olduğunu ifade etmektedir.

Kesinlik/Sayma boyutuna ilişkin analizde, ortalama puan 0,84, standart sapma ise 1,18 olarak hesaplanmıştır. En düşük puan 0,00, en yüksek puan ise 4 olarak saptanmıştır. Bu boyuttaki ortalama puanların da 0,80 ile 1,59 arasında olması, katılımcıların düzeylerinin “çok az” olduğunu göstermektedir.

Tekrarlayıcı davranışlar boyutu için katılımcıların ortalama puanı 1,14, standart sapması ise 1,21 olarak bulunmuştur. En düşük puan 0,00, en yüksek puan ise 4 olarak ölçülmüştür. Bu boyutta da ortalama puan aralığı 0,80 ile 1,59 olduğunda, düzey “çok az” olarak değerlendirilmektedir.

Padua Envanteri sonuçlarına göre katılımcıların daha çok *düşüncelere kapılma ve kontrol* türündeki takıntılara sahip oldukları ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada OKB’li bireylerin dinî başa çıkma türlerinin düzeylerini analiz edebilmek için Dinî Başa Çıkma Ölçeği’nin her bir alt boyutuna ait puanların ortalamaları hesaplanmıştır. Bu boyut ortalamaları üzerinden yapılan betimsel istatistiksel analizlerin sonuçları, Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: OKB’li Bireylerin Dinî Başa Çıkma Tarzlarının İncelenmesi

	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum
Olumlu dinî başa çıkma	3,84	0,69	2,08	4,84
Olumsuz dinî başa çıkma	2,02	0,71	1,00	4,00

Tablo 4’e göre, OKB’li bireylerin olumlu dinî başa çıkma boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3,84$) “oldukça” düzeyinde, olumsuz dinî başa çıkma boyutundan aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 2,02$) ise “kısmen” düzeyindedir. Bu bulgular, genel olarak OKB’li bireylerin olumlu dinî başa çıkma tarzını tercih etme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Araştırmadaki OKB’li bireylerin Tanrı Algısı Ölçeği’ne göre Tanrı algısı düzeylerini değerlendirmek amacıyla ölçeğin her bir alt boyutuna ait puanların ortalamaları hesaplanmıştır. Elde edilen boyut ortalamalarına dayalı betimsel istatistiksel analizlerin sonuçları, Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: OKB’li Bireylerin Tanrı Algısı Tarzlarının İncelenmesi

	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum
Sevgi yönelimli	4,32	0,71	2,25	5
Korku yönelimli	4,10	0,69	1,70	5

Tablo 5’e göre, OKB’li bireylerin Tanrı algısı puanlarının ortalaması 4,32 olup, bu durum katılımcıların sevgi yönelimli Tanrı algısı boyutunda “tamamen” düzeyinde yanıt verdiklerini göstermektedir. Korku yönelimli Tanrı algısı boyutunun ortalama puanı ise 4,10 olarak belirlenmiş, bu boyuttaki maddelerin tersten kodlanması da göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların bu boyutta “kısmen” düzeyinde yanıt verdikleri söylenebilir. Genel olarak, araştırmadaki OKB’li bireylerin sevgi yönelimli Tanrı algısı alt

boyutundan aldıkları puanların, korku yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

OKB'li bireylerin rahatsızlıklarıyla başa çıkma tarzları ve Tanrı algıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, Dinî Başa Çıkma Ölçeği puanları ile Tanrı Algısı Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Tanrı Algısı Ölçeği boyutları normal dağılım göstermediği için, korelasyon ilişkisini tespit etmek amacıyla Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: OKB'li Bireylerin Dinî Başa Çıkma ve Tanrı Algısı Tarzları Arasındaki İlişki

	Sevgi Yönelimli	Korku Yönelimli
Olumlu dinî başa çıkma	0,628*	0,261
Olumsuz dinî başa çıkma	-0,424*	-0,466*
*p<0,05		

Tablo 6'ya göre, sevgi yönelimli Tanrı algısı boyutu puanları ile olumlu dinî başa çıkma tarzı puanları arasında pozitif yönde, orta düzeyli ve istatistiksel olarak anlamlı ($r = 0,628$; $p < 0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, sevgi yönelimli Tanrı algısı puanları arttıkça olumlu dinî başa çıkma tarzı puanlarının da arttığını göstermektedir. Ayrıca, sevgi yönelimli Tanrı algısı boyutu puanları ile olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanları arasında negatif yönde, orta düzeyli ve istatistiksel olarak anlamlı ($r = -0,42$; $p < 0,05$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum ise sevgi yönelimli Tanrı algısı puanları arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanlarının azaldığını göstermektedir.

Korku yönelimli Tanrı algısı boyutu puanları ile olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanları arasında negatif yönde, orta düzeyli ve istatistiksel olarak anlamlı ($r = -0,466$; $p < 0,05$) bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, korku yönelimli Tanrı algısı puanları arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanlarının arttığını göstermektedir, çünkü korku yönelimli Tanrı algısı ile korku düzeyinin azalması birlikte düşünüldüğünde değerlendirilmiştir. Son olarak, korku yönelimli Tanrı algısı ile olumlu dinî başa çıkma tarzı puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

3. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonuçları beş temel madde ile aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Araştırma grubunda yaşları 16 ile 56 arasında değişen 50 OKB'li katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi Tablo 1'de yer almaktadır.

2. Katılımcılarda en yaygın görülen takıntı türü %68'lik oran ile düşünce ve şüphe takıntılarıdır. Devamında ise %46 ile kontrol etme, %42 ile yıkama, temizlik vb. takıntılardır. Sırası ile dinî takıntıların %36, bulaşma takıntılarının %28, abdest takıntılarının %26, düzen ve simetri ile sıralama ve sayma takıntılarının %24, dua etme, ibadet takıntıların ise %20'lik oranlar ile katılımcılarda var olduğu tespit edilmiştir. En az görülen takıntı türü ise vücut ile ilgili hastalık takıntılarıdır.

3.Araştırmadaki OKB'li bireylerin dinî başa çıkma tarzlarının incelenmesi sonucunda daha çok *olumlu dinî başa çıkma tarzını* kullanma eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

4.Araştırmadaki OKB'li bireylerin Tanrı'yı algılama biçimlerinin incelenmesi sonucunda, sevgi yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldıkları puanın, korku yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldığı puandan daha yüksek olduğu görülmüştür.

5.OKB'li bireylerin dinî başa çıkma tarzları ve Tanrı'yı algılama biçimleri arasındaki ilişki sonucuna göre sevgi yönelimli Tanrı algısı puanı arttıkça olumlu dinî başa çıkma tarzı puanlarının da arttığı görülmektedir. Dolayısıyla sevgi yönelimli Tanrı algısı ile olumlu dinî başa çıkma tarzı arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bu sonuca göre sevgi yönelimli Tanrı algısı puanlarının arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzları puanlarının azaldığı da tespit edilmiştir. Korku yönelimli Tanrı algısı puanı arttıkça korku yöneliminin azalması ön planda tutularak, bu korelasyon değerinin yorumunda, korku yönelimli Tanrı algısı arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanının da arttığı söylenebilir. Korku yönelimli Tanrı algısı ile olumlu dinî başa çıkma tarzı puanları arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Özellikle hipotezler doğrultusunda bazı araştırma sonuçlarında, hipotezlerden farklı bulguların elde edildiği görülmektedir. Araştırmadaki OKB'li bireylerin sevgi yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldıkları puanın, korku yönelimli Tanrı algısı alt boyutundan aldıkları puandan daha yüksek olması, "*OKB'li bireyler daha çok korku yönelimli Tanrı algısına sahiptir.*" Şeklindeki hipotezin tersi yönde bir sonucun ortaya çıktığını göstermektedir. Tanrı'ya yönelik atıflarda seven Tanrı algısına sahip olan OKB'li bireylerin daha fazla olması sonucu, dinî anlamlandırma ve yaşama biçiminin OKB'li kişilerde farklılık gösterebildiğini düşündürmektedir. Literatürde yer alan dindarlık tiplerinden Allport'un (1967) iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlık ayrımındaki dış güdümlü dindarlık modeline bu kısımda atıfta bulunmak ve çıkan araştırma sonucu ile ilgisi olabileceğini belirtmek, konuyu anlamlandırmak adına önemli bir öngörü olarak değerlendirilebilir. Bireylerin davranışlarında Tanrı'nın memnuniyetini kazanmanın ilk görev olarak görüldüğü iç güdümlü dindarlık, sosyal veyahut bireysel herhangi bir beklenti içinde olmadan dine hizmet konusunda istekli olmayı içermektedir. ⁴⁴ Din, bireyin hayatını anlamlandırmasındaki önemli etkenlerden biri olup, hayatının her alanı din ile uyum içerisindedir. İç güdümlü dindarlık sahibi bireyler, Tanrı'ya ve dine içten ve samimi bir şekilde karşılık beklemeden yönelmektedir. Allport'a göre böyle bir dinî duygu, tüm yaşamı mana ve motivasyon dolu kılmaktadır. ⁴⁵ Diğer bir dindarlık tipi olan dış güdümlü dindarlıkta, bireyler dini belirli bir amaç için kullanmakta ve sosyal ilişkilerini geliştirmek, toplumda statü elde etmek, güvenlik ihtiyacını sağlamak, rahat olmak vb. psikolojik faydalar gayesi ile dine yönelmektedir.

Angın'ın 2020'de gerçekleştirdiği karma yöntem araştırmasında OKB tanısı almış 81 birey üzerinde yapılan çalışmada, dinî içerikli obsesyonlar ile Tanrı algısı arasında negatif

⁴⁴ Gordon Allport - J. M.Ross, "Personal Religious Orientation and Prejudice". *Journal of Personality And Social Psychology* 5/4 (1967), 433.

⁴⁵ Gordon Allport, "Religion and Prejudice". *The Crane Review* 2 (1959), 7.

yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Nitel analizler, bu ilişkinin “otoritenin yer değiştirmesi ve güvenli alan” kavramlarıyla açıklanabileceğini göstermiştir. Ayrıca, içselleştirilmiş ve olgunlaşmış bir dindarlık anlayışının, olumsuzdan olumluya evrilen Tanrı algısının tedaviye katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir.⁴⁶

Yine Erdoğan’ın 2015 tarihli doktora tezinde, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, sevgi yönelimli Tanrı algısı ve içsel dini yönelimin psikolojik dayanıklılık ile olumlu ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.⁴⁷

Bu bulgular doğrultusunda katılımcıların dış güdümlü dindarlık tipine sahip veya yakın olan OKB’li bireylerden oluşabileceği öngörülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün sağlık tanımına göre; “insanın beden, zihin ve ruhtan oluştuğuna dayalı” üçlü formülasyonundaki zihin kısmı, OKB’li bireyler için bu anlamda problemin merkez noktası olarak düşünülebilir. OKB’li bireylerin bu noktayı yani zihni tatmin etmeye çalıştığı böylece zihindeki boşlukları doldurma çabası üzerine oluşan sevgi yönelimli bir Tanrı algısının ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak bu tarz bir dindarlığa bağlı olabileceği düşünülen sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip OKB’li bireyler için beyinsel ve zihni fonksiyonlardan kaynaklı ve tıbbi kökenli etkilerin varlığı da unutulmamalıdır.

OKB’li bireylerin dinî başa çıkma tarzlarının incelenmesi sonucunda çalışma grubundaki OKB’li bireylerin “olumlu dinî başa çıkma yöntemlerini” kullanma eğiliminde olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, “OKB’li bireylerde olumsuz dinî başa çıkma tarzı, olumlu dinî başa çıkma tarzından daha etkindir.” Şeklindeki hipotezin tersi yönde bir işleve sahiptir. Olumlu dinî başa çıkmadaki “Allah’a yönelme, hayra yorma, dinî yalvarma, dinî yakınlaşma, dinî dönüşüm ve dinî istikamet arayışı”⁴⁸ gibi boyutlara bakıldığında, OKB’li bireylerin bu boyutları hayatında yer edindirdiği anlaşılmaktadır. Ancak bu boyutları yaşamakla birlikte olumlu dinî başa çıkmanın derinliğine inildiğinde, durumu bireyin ne şekilde yaşadığı ve yaşananları bilinçli eylemler ile kavrayıp kavramadığı yönünde yorum yapmanın mümkünlüğü de zor görünmektedir. Yukarıda belirtilen dış güdümlü dindarlık modelindeki mantalite doğrultusunda, olumlu dinî başa çıkmayı sözde yaşayarak özünde yaşamama, dış güdümlü bir dindarlık anlayışına bağlı olduğu düşünülen ve bilinçli bir başa çıkma davranışı sergilememe durumunun OKB’li bireylerde mevcut olabileceği öngörülmektedir.

OKB’li bireylerin dinî başa çıkma tarzları ve Tanrı’yı algılama biçimleri arasındaki ilişki sonucuna göre sevgi yönelimli Tanrı algısı puanı arttıkça olumlu dinî başa çıkma tarzı puanlarının da arttığı görülmektedir. Dolayısıyla sevgi yönelimli Tanrı algısı ile olumlu dinî başa çıkma tarzı arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bu sonuca göre sevgi yönelimli Tanrı algısı puanlarının arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzları puanlarının azaldığı da tespit edilmiştir. Korku yönelimli Tanrı algısı puanı arttıkça

⁴⁶ Yasemin, Angın, *Obsesif Kompulsif Bozukluk Tanılı Hastalarda Dini Yönelim ve Tanrı Algısının İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020).

⁴⁷ Emine Erdoğan, *Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015).

⁴⁸ Ayten, *Tanrı’ya Sığınmak*, 32.

korku yöneliminin azalması ön planda tutularak, bu korelasyon değerinin yorumunda, korku yönelimli Tanrı algısı arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanının da arttığı söylenebilir. Korku yönelimli Tanrı algısı ile olumlu dinî başa çıkma tarzı puanları arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Sevgi yönelimli Tanrı algısı puanları arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzları puanlarının azaldığına yönelik sonuç, “OKB’li bireylerde sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olanlar, olumlu dinî başa çıkma tarzına sahiptir.” Şeklindeki hipotez ile doğrudan olmasa da dolaylı olarak aynı yöndedir. OKB’li bireylerin seven Tanrı algısına sahip olması, sorunları ile baş etmede olumlu dinî başa çıkma boyutlarından; “Allah’a yönelme, hayra yorma, dinî yalvarma, dinî yakınlaşma, dinî dönüşüm ve dinî istikamet arayışı” gibi öğeleri kullanabildiğini göstermektedir. Korku yönelimli Tanrı algısı arttıkça olumsuz dinî başa çıkma tarzı puanının da artmasına yönelik sonuç, “OKB’li bireylerde korku yönelimli Tanrı algısına sahip olanlar, olumsuz dinî başa çıkma tarzına sahiptir.” şeklindeki hipotez ile aynı yöndedir. Dolayısıyla cezalandıran, korkutan ve affetmeyen korku yönelimli bir Tanrı algısı, hastalıkla başa çıkmada olumsuz dinî başa çıkmayı beraberinde getirebilmektedir. OKB’li bireylerin Tanrı’dan korktukça, dinî başa çıkma yönünde olumsuzluğa gittikleri görülmektedir. Bu olumsuzluktan kasıt, olumsuz dinî başa çıkma boyutlarından; “manevi hoşnutsuzluk yaşama, olayları ve durumları şerre yorma ve kişilerarası dinî hoşnutsuzluk” denilen, bireyin problemler ile karşı karşıya kaldığı durumlarda, din adamları ve dindar kimselerden uzak durması gibi hususlardır. ⁴⁹

Eldemir’in araştırmasında, kanser hastalarının Tanrı algısı düzeyleri ile psikolojik sağlıkları arasında bir ilişki olduğu, sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip bireylerin daha olumlu dini başa çıkma stratejileri kullandığı ve psikolojik sağlıklarının daha iyi olduğu tespit edilmiştir. ⁵⁰ Benzer bir araştırma sonucu, Demirkan’ın ulaştığı Tanrı’ya bağlanma, Tanrı algısı ve duygu durumlarının psikolojik iyi oluşu yordayan değişkenler arasında olduğuna dayalı bulgularıdır. Özellikle sevgi yönelimli Tanrı algısının, psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu saptanmıştır. ⁵¹

Literatürde özellikle stres ile başa çıkma üzerinde yapılan çalışmalarda stres ile başa çıkma ve stresi değerlendirme konusunda kişilerin Tanrı algısının etkili bir faktör olduğu belirtilmektedir.⁵² Gall ve arkadaşları (2005) ⁵³ Tanrı ile kurulmuş ilişkinin olumlu ve olumsuz olma durumunun, bireyin Tanrı ile ilgili olan görüşlerinin olumlu ya da olumsuzluğu ile ilişkili olduğunu belirterek, örnek çerçevesinde seven ve şefkatli Tanrı’nın yargılayıcı ve suçlayıcı Tanrı algısının tersi istikamette olduğunu savunmaktadırlar.⁵⁴ Daha

⁴⁹ Ayten, *Tanrı’ya Sığınmak*, 32.

⁵⁰ Funda, Eldemir, “Kanser Hastalarında Tanrı Algısının Psikolojik Sağlığa ve Baş Etme Tarzına Etkisine İlişkin Bir Araştırma.” *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 11/2 (2022), 198-212.

⁵¹ Fatma, Sağlam Demirkan, “The Relationship Between Attachment to God, Perception of God and Emotional State, and Psychological Well-Being: The Sample of Chronic Diseases”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (Haziran 2023), 100-121.

⁵² Kenneth I. Pargament, *The Psychology Of Religion And Coping: Theory, Research, Practice* (New York: The Guilford Press, 1997).

⁵³ Meredith D. Gall et al., *Applying Educational Research: A Practical Guide* (5th ed.) (London: Pearson Education, 2005).

⁵⁴ Öznur Özdoğan, “Hastalıklara Manevi-Psikolojik Yaklaşım.” *IV. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri*, (Ankara, 2009); Mualla Yıldız, *İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgisinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012).

çok stres, depresyon, anksiyete vb. psikolojik rahatsızlıklar üzerinden elde edilen bu araştırma sonuçlarının, OKB için de bir dayanak oluşturabileceği ve Tanrı algısı ile dinî başa çıkma tarzının bu doğrultuda OKB'nin oluşumu ve seyrinde etkili bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abramowitz, Jonathan S. - Jacoby, Ryan J. "Scrupulosity: Acognitive-behavioral Analysis and Implications for Treatment." *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders* 3 (2014), 140-149.
- Allport, Gordon – Ross, J. M. "Personal Religious Orientation and Prejudice". *Journal of Personality and Social Psychology* 5/4 (1967).
- Allport, Gordon. "Religion and Prejudice". *The Crane Review* 2 (1959).
- American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-5). Washington, DC.: American Psychiatric Association, 5th ed., 2013.
- American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-IV). Washington, DC.: American Psychiatric Association, 4th ed., 2005.
- Angın, Yasemin. *Obsesif Kompulsif Bozukluk Tanılı Hastalarda Dini Yönelim ve Tanrı Algısının İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Ayten, Ali – Yıldız, Refik. "Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dinî Başa Çıkmanın Rolü Nedir? Emekliler Üzerine Bir Araştırma." *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16/1 (2016).
- Ayten, Ali. *Psikoloji ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Ayten, Ali. *Tanrıya Sığınmak: Dinî Başa Çıkma Üzerine Psiko-sosyal Bir Araştırma*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2012.
- Benson, Peter- Spilka, Bernard. "God Image as a Function of Self-Esteem and Locus of Control". *Journal for the Scientific Study of Religion* 12/3 (September 1973).
- Beşiroğlu, Lütfullah vd. "Obsesif-Kompulsif Belirtilerin Değerlendirilmesi: Padua Envanteri'nin Türk Toplumunda Geçerlik ve Güvenilirliği". *Türk Psikiyatri Dergisi* 16/3 (2005).
- Eldemir, Funda. "Kanser Hastalarında Tanrı Algısının Psikolojik Sağlığa ve Baş Etme Tarzına Etkisine İlişkin Bir Araştırma." *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 11/2 (2022), 198-212.
- Erdoğan, Emine. *Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

- Erdoğan, Emine. "Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örnekleme." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/29 (2015).
- Erdoğan, Emine. "Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Algısının Dini Yönelim Biçimleri ile İlişkisi". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/27 (2014), 167-185.
- Freud, Sigmund. *Psikanalize Giriş Dersleri*, çev. Selçuk Budak. İstanbul: Öteki Yayınevi, 2018.
- Gall, Meredith D. et al. *Applying Educational Research: A Practical Guide*. London: Pearson Education, 5th ed., 2005.
- Güler, Özlem. "Tanrı Algısı Ölçeği (TA): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması." *AÜİFD* 48/1 (2007).
- Güler, Özlem. *Tanrı' ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkârlık Duygusu (Yetişkin Örnekleme)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Güngördü, Melek. *Allah' a Atfedilen Özellikler ile Depresyon Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Harrison, Myleme vd. "The Epidemiology Of Religious Coping: A Review Of Recent Literature". *International Review Of Psychiatry* 13 (2001).
- Keçe, Cem. "Suçluluk Duygusu." *Hürriyet Gazetesi*. Erişim:12.05.2013.
- Koç, Mustafa. "Ruh Sağlığı ile Dinî Başa Çıkma Metodu Olarak Dua ve İbadet Fenomeni Arasındaki İlişki Üzerine Psikolojik Bir Yaklaşım." *Ekev Akademik Dergisi* 9/24 (2005).
- Korkmaz, Sezai. "Olumlu ve Olumsuz Dini Başa Çıkma, Sosyal Medya Bağımlılığı ve Yalnızlık İlişkisi". *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 7/1 (Haziran 2021).
- Koyuncu, Ahmet. *Takıntı... Kuruntu, Vesvese Obsesif Kompulsif Bozukluk*. İstanbul: Liman Yayınları, 2012.
- Köroğlu, Ertuğrul vd. *Obsesif-Kompulsif Bozukluk*. Ankara: Medikomat Yayınları, 1995.
- Kulaksızoğlu, Işın B. vd. (ed.), *Psikiyatri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi, 2009.
- Lazarus, Richard S. *Psikolojik Stres ve Başa Çıkma Süreci*. New York: McGraw-Hill, 1966.
- Özdoğan, Öznur. "Hastalıklara Manevi-Psikolojik Yaklaşım." IV. *Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri*. Ankara, 2009.
- Pargament, Kenneth I. - Curtis, Brant. "Religion and Coping." *Handbook Of Religion and Mental Health*, ed. Harold Koenig. California: Academic Press, 1998.
- Pargament, Kenneth I. *The Psychology Of Religion and Coping: Theory, Research, Practice*. New York: The Guilford Press, 1997.

- Pargament, Kenneth I. vd. "Patterns of Positive and Negative Religious Coping with Major Life Stressors." *Journal for the Scientific Study of Religion* 37/4 (Aralık 1998).
- Pargament, Kenneth I. vd. "The Many Methods of Religious Coping: Development and Initial Validation of The RCOPE". *Journal of Clinical Psychology* 56 (2000), 519-543.
- Sağlam Demirkan, Fatma. "The Relationship Between Attachment to God, Perception of God and Emotional State, and Psychological Well-Being: The Sample of Chronic Diseases". *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (Haziran 2023), 100-121.
- Sarısakal, Özkan. *Obsesif Kompulsif Bozukluk Tanısı Almış Kişilerde Belirti Düzeyi ile Anksiyete Duyarlılığı, Sıkıntıya Dayanma ve Bilişsel ve Davranışsal Kaçınma İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Söylev, Ömer F. "Din Perspektifinden Obsesif-Kompulsif Bozukluklar: Modern Yaklaşımlar ve Ebû Zeyd El-Belhî'nin Katkıları". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 24/2 (Aralık 2020), 891-909.
- Şahin, Ahmet R. "Obsesif-Kompulsif Bozukluk." *Psikiyatri Temel Kitabı*. ed. Cengiz Güleç - Ertuğrul Köroğlu. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1997.
- Tekin, Gonca. *Obsesif Kompulsif Bozukluk Hastalarında Seçici Serotonin Geri Alım Önleyicileri ile Tedavinin Obsesif Kompulsif Bozukluk Oksidatif Stres Üzerine Etkisi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, 2020.
- Topuz, İlhan. *Dini Başa Çıkma Religious Coping*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Seminer Çalışması, 1999.
- Tükel, Raşit. *Anksiyete Bozuklukları*. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi, 2000.
- Yapıcı, Asım. *Dini Yaşayışta Töbeye Din Psikolojik Bir Yaklaşım*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Yıldız, Mualla. *İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgesinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Yılmaz, Beyzanur. "Obsesif Kompulsif Bozukluğu Olan Bireylerde Din ve Maneviyatın Hastalık Sürecindeki Etkisi Üzerine Nitel Bir Çalışma". *Journal of Analytic Divinity* 7/1 (2023), 92-115.
- Yılmaz, Beyzanur. *Dinî Başa Çıkma Düzeyinin Takıntılı Davranışlarla Başa Çıkma ile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Yüksel, Nevzat. *Ruhsal Hastalıklar*. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi, 2001.

